

A series of overlapping, semi-transparent silhouettes of women's heads in profile, facing right. The silhouettes vary in hair style and color, representing diversity. The background is a solid dark pink color.

Домашно насилие и работно място

Ръководство за прилагане на обучителна програма
за противодействие на домашното насилие

Домашно насилие и работно място

Ръководство за прилагане на обучителна програма за
противодействие на домашното насилие

Автор:

Илиана Бойчева, Център за изследване на демокрацията

Редактор:

Димитър Марков, Център за изследване на демокрацията

ЦЕНТЪР ЗА
ИЗСЛЕДВАНЕ НА
ДЕМОКРАЦИЯТА

ИНСТИТУТ
ПО ПУБЛИЧНА
АДМИНИСТРАЦИЯ

Съфинансирано от
Европейския съюз

Този доклад е финансиран от Европейския съюз. Съдържанието на доклада представя гледната точка на неговите автори, които единствени носят отговорност за него, и не отразява непременно мнението на ЕС или ГД „Правосъдие и потребители“. ЕС не отговаря за начина, по който може да бъде използвана съдържащата се в него информация.

Текстът е лицензиран под Криейтив Комънс Признание-Некомерсиално-Без производни 4.0 Международен Лиценз.

Снимка на корицата: Canva

ISBN: 978-954-477-493-6

Център за изследване на демокрацията, 2024.

www.csd.eu, office@csd.eu

Съдържание

Въведение	4
Накратко за SHE	5
Домашното насилие в България по време на изпълнението на проекта SHE	8
Организационна рамка на проекта	9
Обучителната програма SHE	19
Обучителни материали	19
Пилотно обучение	21
Обучение за обучители	22
Обучение за мултипликатори	25
Оценка на обучителната програма и отзвук на проекта SHE	28

Въведение

В съвременното общество домашното насилие продължава да бъде актуален проблем с широкообхватни последици, които надхвърлят индивидуалните преживявания и оказват влияние върху общностите, а дори и институциите.

Признаването на значимостта на този проблем се простира отвъд личното осъзнаване. То включва по-широк обществен ангажимент. Независимо дали на работното място, в обществени организации или в по-широки обществени структури, всеки човек има възможност да постигне осезаема промяна и да подкрепя засегнатите от домашно насилие.

Настоящата публикация има за цел да предостави идеи и насоки за всички, които се интересуват от темата за домашното насилие в рамките на своите сфери на влияние. Опирайки се на опита и успехите на инициативата SHE, тя може да се използва като практическо ръководство за организиране и прилагане на програми за обучение, насочени към противодействие на домашното насилие на работното място.

Чрез подробно разглеждане на различни стратегии, методологии и добри практики, публикацията предлага насоки, които да информират и подпомогнат усилията за противодействие на домашното насилие.

Накратко за SHE

SHE¹ е идея, прераснала в проект, който има потенциала да се превърне в устойчив инструмент за противодействие на домашното насилие, чрез мобилизиране на една специфична група лица – специалистите по човешки ресурси в публичната администрация.

Първоначално проектът бе замислен като отговор на пандемията от COVID-19, по време на която случаите на домашно насилие не само в България, но и по целия свят, рязко се увеличиха. С течение на времето, обхватът на проекта се разшири и COVID-19 остана само повод, но не и единствена причина за неговата реализация.

SHE се изпълнява от три организации – всяка с различен опит и гледна точка по въпросите, свързани с домашното насилие – Център за изследване на демокрацията – изследователски институт, Асоциация „Деметра“ – организация с над 25-годишен опит в теренната работа с жертви на домашно насилие, Института по публична администрация – публичен институт отговорен за обученията на специалистите по човешки ресурси в публичната администрация.

Основният инструмент, използван от проекта за противопоставяне на домашното насилие, е създаването и прилагането на практика на програма за обучение по темата.

Освен непосредствено обучение, проектът SHE си постави и по-амбициозната цел да повиши осведомеността на широката аудитория относно правата на жертвите, отговорността на държавата и реакцията на гражданите по въпросите, свързани с домашното насилие.

Чрез стратегически усилия за разпространение на постигнатите резултати SHE се постара и все още се старее не само да съдейства за промяна в българската публична администрация, но и да вдъхнови и информира други подобни инициативи в и извън България.

Въпроси на практика

За кого е предназначено ръководството?

Ръководството е изчерпателен ресурс, в който се споделя опита на партньорите, успешно осъществили инициативата SHE. Публикацията е предназначена не само за професионалисти в областта на човешките ресурси или лица от публичния сектор. Тя цели да подпомогне всички, които започват подобни инициативи или се стремят да приоритизират темата за домашното насилие на работното място. Независимо дали подходът на практика ще включва провеждане на програми за обучение или кампании за повишаване на осведомеността, ръководството предлага различни адаптивни стратегии и опит, които могат да намерят своето приложение в различни инициативи.

Ръководството би било полезно и на административните ръководители, които могат да имат ключова роля в застъпничеството за повишаване на осведомеността за домашното насилие на работното място.

¹ За повече информация виж уебсайта на инициативата [SHE](#).

Освен инициаторите на подобни дейности, от съдържанието на ръководството могат да се възползват и политиците и представителите на законодателната власт, които могат да получат ценна информация за формирането на политики и законодателни действия по въпроса.

Насърчавайки подхода на сътрудничество, ръководството предлага на читателите не само да се запознаят със съдържанието му, но и да го приложат на практика, като по този начин допринесат за продължаване на промяната.

Защо специалистите по човешки ресурси?

Работното място заема значителна част от ежедневието на повечето хора (приблизително една трета от времето през петте работни дни от седмицата). От една страна то притежава потенциал да служи като катализатор на положителна промяна и осигуряване на благоприятна среда. От друга страна обаче то може и да затвърждава стереотипи и идеологии, които поставят жените в неравностойно положение, възпрепятствайки пътя им към овластяване и освобождаване.

Освен това, работното място е и мястото, където видимите и невидими белези на домашно насилие най-лесно могат да бъдат забелязани – от синина по тялото до промяна в настроението или работното поведение.

В този контекст професионалистите в областта на човешките ресурси имат ключова роля. На първо място, те притежават социалната и комуникационната компетентност, необходима за деликатно навигиране в процеса на идентифициране на жертвите на домашно насилие и предлагане на помощ. На второ място, въоръжени с достъп до документация и умения за наблюдение, специалистите по човешки ресурси са в състояние да открият специфично поведение, свидетелстващо за случаи на домашно насилие сред колегите. Те умело превръщат взаимодействията „един на един“ в безопасна среда, съобразявайки се със социалната динамика на работното място. На трето място, те се ориентират най-добре в институционалната инфраструктура, която в България често може да бъде объркваща, особено по отношение на механизмите за докладване на домашно насилие. Така повишаването на осведомеността сред специалистите по човешки ресурси се очертава като ключов фактор за постигане на промяна.²

Освен това специалистите по човешки ресурси често служат като двигатели за създаването и прилагането на вътрешните политики и определянето на приоритетите в своите организации. Ако са информирани и разбират по-добре домашното насилие и неговите социокултурни основи, те могат да превърнат своите организационни структури в двигатели на промяната. Този капацитет е още по-изразен в структурите на държавната администрация, където ефектът от промяната е по-видим за обществото.³

² Тодорова, Кунева, Могат ли специалистите по човешки ресурси да противодействат на домашното насилие?, Център за изследване на демокрацията, 2023.

³ Бойчева, Даган, Преустройство на перспективите: изграждане на пътя към противопоставяне на домашното насилие. Обещаващи практики за справяне с домашното насилие от сектора на публичната администрация., Център за изследване на демокрацията, 2023.

Защо (само) жените?

Това бе често задаван въпрос от участниците в обучителните дейности. Първоначално проектът бе вдъхновен от множеството изследвания, които сочат, че жените много по-често са засегнати от домашно насилие, като именно с тази идея беше избрано и името SHE. Въпреки това, с напредването на етапите на изпълнение на проекта, организациите, които стоят зад него, обмислиха по-дълбокото послание, което може да носи това наименование. Така постепенно се стигна до разбирането, че SHE може да се фокусира върху нещо по-голямо от спецификата на пола.

Така проектът се превърна във въплъщение на феминисткия подход, който поставя акцент върху насърчаването на равенството между половете и премахването на обществените норми, които поддържат насилието. Въпреки че името на проекта насочва основно към жени, той се простира отвъд фокусирането само върху жени, като има за цел да създаде култура на работното място, която е безопасна и подкрепяща за всички.

В същността си феминизмът се изразява в защита на правата и достойнството на всички хора, независимо от техния пол.

SHE взема предвид непропорционалното въздействие на домашното насилие върху жените, като същевременно признава, че хората от всичкилове могат да бъдат както жертви, така и насилници. Като прилага феминистки подход, проектът се стреми и да оспори традиционните роли на половете, като насърчи културата на уважение и равенство на работното място.

Чрез ангажимента си към проблеми проектът признава, че преживяванията, свързани с домашното насилие, се формират от множество фактори, сред които сексуалност, увреждания и социално-икономически статус.

SHE се старее да създаде приобщаващи и достъпни модели за подкрепа, които отговарят на разнообразните нужди на всички лица, засегнати от домашно насилие.

Домашното насилие в България по време на изпълнението на проекта SHE

Домашното насилие в България отдавна се назовава „тихата епидемия“ – понятие, което първоначално се дължеше на липсата на изрично правно признание на явлението до 2005 г., когато е приет Законът за защита от домашно насилие.

Това понятие придоби нова актуалност през периода 2016-2018 г. по време на дебатите за ратифициране на Истанбулската конвенция. Въпреки широкия отзвук на тези дебати, случаите на домашно насилие продължиха, а правната рамка на тази материя не бе променена значително.

През периода на пандемията от COVID-19 случаите на домашно насилие в България се увеличиха, но държавата продължи до голяма степен да подценява проблема. Липсата на законодателни мерки, които да адресират това, отново се запази като тенденция.

За периода 2015-2023 г. срещу България има три осъдителни решения на Европейския съд по правата на човека в Страсбург, свързани със защитата на жертвите от домашно насилие.

Едва през 2023 г. беше постигнат по-значителен напредък с измененията на Закона за защита от домашно насилие и някои разпоредби на Наказателния кодекс, целящи да предоставят по-широка защита на жертвите.⁴

Прилагането на обучителната програма по проекта SHE се препокри с тези законодателни инициативи, което даде достатъчно материал за дискусии по време на сесиите. Това доведе до по-задълбочено разбиране на предложените правни реформи от страна на участниците, което съвпадна със забележително нарастване на интереса към сесиите за обучение.

Съвет за практика

Контекст, в който общественото внимание е силно насочено към проблема с домашното насилие, може да бъде от особена полза на практика. Така по време на провеждането на SHE обученията в България широка медийна популярност придобиха няколко случая на домашно насилие, извършени с особена жестокост.

Освен просто да се придържа към предварително планираната програма, практикът може активно да се ангажира с теми, които намират отклик в обществото, като се увери, че има достатъчна подготовка да предоставя отговори на различни запитвания свързани с тях. Той трябва да има предвид, че е напълно възможно някои от участниците да се включат в обучителните дейности само от гражданска загриженост и любопитство, породени именно от повишен медийен и обществен интерес по темата.

За практиците, които целят да подобрят динамиката на обучението и се чувстват уверени както в собствената си подготовка, така и в тази на участниците, насърчаването на дебати по актуални събития или разглеждането на актуални казуси може да предизвика допълнителен интерес сред участниците.

Дори и да не провеждат специфични обучения, практиците могат да демонстрират ангажираност с каузата, като се включват в различни комуникационни дейности, докато домашното насилие е в центъра на общественото внимание. Такива може да са стартиране на кампании за повишаване на осведомеността, насочени към съответните аудитории, разпространяване на позиция чрез вътрешни комуникационни канали или социалните медии, организиране на анкети за проучване на нагласите, публикуване на блогпосте и други.

⁴ За повече информация виж: Бойчева, Правните метаморфози на домашното насилие в България. 2023: Законови промени и тенденции, Център за изследване на демокрацията, 2024.

Организационна рамка на проекта

Първоначално проектът SHE беше съсредоточен върху провеждането на обучения. Отчитайки необходимостта от по-широко влияние, екипът предприе мисия за включване на тези обучения в цялостна рамка, която да осигури устойчиво въздействие и след приключването на проекта.

По този начин се взе решение за обогатяване на обученията с допълнителни дейности, които не само повишиха тяхната ефикасност, но и се превърнаха в независими инициативи, всяко от които имаше уникален подход към противопоставянето на домашното насилие. Тези дейности обхващаха разнообразен спектър – от ангажиращи кампании в социалните медии и въздействащи събития до разпространение на обучителни видеоклипове и информационни материали.

За да се гарантира безпроблемното изпълнение на тази многостранна инициатива, щателното планиране бе от първостепенно значение. Екипът на проекта старателно изготви цялостен работен план, който ръководеше техните усилия в продължение на две години, като гарантираше навременност и синергия във всеки аспект от изпълнението.

Този работен план бе структуриран в четири отделни части, наречени „работни пакети“, всеки от които беше пригоден за наблюдение на специфичен набор от дейности по проекта. Тези работни пакети обхващаха управлението, подготовката на материали за обучение, организирането на обучения, разпространението на информация и оценката на дейностите.

Съвет за практика

Въпреки че съществуването на структуриран план не е задължителна предпоставка за ефективна борба с домашното насилие на работното място, той може да осигури по-добра координация и по-ефективно изпълнение на поставените цели.

Затова настоящата глава ще предостави на практика примерен работен план, който той може да следва, ако желае да организира инициативи подобни на SHE. Примерният работен план бе и работният план, който консорциумът изпълняващ проекта използва и който осигури успешното му завършване.

РАБОТЕН ПАКЕТ 1:

Управление и координация

Период на изпълнение: март 2022 г. – февруари 2024 г.

Деятност 1.1. Партньорско споразумение

Деятствие	Период на изпълнение	Цел	Съвети за практика
Изготвяне и подписване на споразумение за партньорство	февруари-март 2022 г.	Когато проектът се изпълнява от повече от една организация, партньорското споразумение има за цел да определи правата и задълженията на всеки един партньор по проекта.	<p>За практики, които нямат опит в ръководенето на проекти, би било трудно да разпознаят всички възможни междупартньорски конфликти, които биха възникнали, а да ги адресират в споразумението.</p> <p>Ролята на споразумението не е да разпредели задачите – това е ролята на работния план.</p> <p>Ако практикът работи самостоятелно, той няма нужда от партньорско споразумение.</p>

Деятност 1.2. Ежедневно управление и координация. Управителен комитет

Деятствие	Период на изпълнение	Цел	Съвети за практика
Провеждане на въстъпителна среща	март 2022 г.	<p>Запознаване на работния екип с целите на проекта.</p> <p>Споделяне на очаквани резултати.</p> <p>Обсъждане на работен план и очаквани финансови разходи.</p>	При планирането на проектните дейности, практикът трябва да постави реалистични срокове за тяхното изпълнение.
Избор на управителен комитет	март 2022 г.	управителният комитет ръководи основните дейности по проекта и разпределя отговорни лица за изпълнение на различните дейности.	Препоръчително е в управителния комитет да са хората с най-богат и задълбочен опит по темата.
Провеждане на 5 междинни срещи по проекта	юни 2022 г. октомври 2022 г. февруари 2023 г. юни 2023 г. октомври 2023 г.	<p>Обсъждане на постигнати резултати.</p> <p>Споделяне на очаквания за бъдещи дейности.</p> <p>Разпределение на задачи.</p>	<p>Предизвикателство може да се окаже заетостта на участниците, затова практикът трябва да се увери, че всички ще присъстват на срещата предварително.</p> <p>Ако планираните срещи се окажат недостатъчни, винаги може да се проведат допълнителни или извънредни срещи.</p>
Провеждане на заключителна среща по проекта	Краят на януари/ началото на февруари 2024 г.	<p>Обобщение на постигнатите резултати.</p> <p>Обсъждане на заключителни дейности по проекта и възможности за неговото продължение.</p>	<p>Забавяне с приключването на проекта може да се окаже предизвикателство.</p> <p>Изпълнението на предварително поставените срокове за изпълнение не бива да е за сметка на качеството на изпълнение на дейностите по проекта.</p>

Деятелност 1.3. Назначаване на консултативен съвет			
Деятелност	Период на изпълнение	Цели	Съвет за практика
Обсъждане и номиниране на потенциални членове на консултативния съвет	март – април 2022 г.	Препоръчително е проектът за домашно насилие да бъде консултиран от експерти, които работят по темата. Така се осигурява възможност за получаване на обратна връзка за всяка една дейност.	Тъй като практиците в тази сфера са заети, препоръчително е да се избере човек, който би отделил време за работа по проекта. Препоръчително е членове на консултативния съвет да са хора, които са публично ангажирани с темата, за да могат и те да разпространяват резултатите от проекта.
Изпращане на официални писма до държавни институции за назначаване на членове на консултативния съвет по проекта SHE	април 2022 г.	Ако членове на Съвета са държавни служители, или служители на публична длъжност, поканата за вклучване на подобен ангажимент следва да е официализирана.	Задълженията на членовете на консултативния съвет следва да са много подробно описани. Редно е да се упомене дали трудът, който членовете на Съвета ще полагат, ще е възмезден или не.
Изготвяне на документ за поемане на задължения	юли – август 2022 г.	Подробно описване на очакваните дейности, в които членовете на Съвета ще вземат участие.	Важно е да се даде възможност за водене на преговори и постигане на съгласие между партньорските организации и членовете на Съвета.
Подписване на документ за поемане на задължения от членовете на консултативния съвет	август 2022 г.	Официализиране на поетите задължения.	Препоръчително е да се подпише договор с членовете на консултативния съвет.
Покана към членовете на консултативния съвет за ключови срещи по проекта	август 2022 г. – февруари 2024 г.	Организация.	Важно е поканите да се отправят поне седмица и половина предварително с оглед заетостта на членовете на Съвета.
Осигуряване на обратна връзка от членовете на консултативния съвет относно основните резултати на проекта	август 2022 г. – февруари 2024 г.	Членовете на Съвета могат да участват в някои срещи по проекта и да дават съвети относно съдържанието на резултатите по проекта, общуването със заинтересовани страни и разпространението и използването на резултатите по проекта.	Ако има несъгласие между организаторите и консултативния съвет, най-добре е управителният комитет да определи следващите стъпки.

Деятност 1.4. Разработване на работен план на проекта			
Деятствие	Период на изпълнение	Цел	Съвет за практика
Изготвяне на работен план на проекта	април 2022 г.	Гладко провеждане на всички планирани дейности.	Поставянето на реалистични срокове е основен принцип при съставянето на работен план.
Обратна връзка за работния план	април 2022 г.	Постигане на съгласие.	Всички партньори трябва да са подробно запознати с работния план и със своите задължения по него.
Преразглеждания на работния план	юни 2022 г. декември 2022 г. април 2023 г. ноември 2023 г.	Успешен и навременен завършек на проекта.	Ако проектът е по-дълъг и някои дейности са се забавили, е добре той да бъде преразгледан.
Деятност 1.5. Разработване на план за етика, безопасност и защита на данните			
Деятствие	Период на изпълнение	Цели	Съвет за практика
Проект на план за безопасност и защита на данните в областта на етиката (Етичен план)	април – 15 май 2022 г.	Етичният план цели да адресира етични предизвикателства при осъществяването на проектните дейности. Всеки участник в дейностите по проекта следва да се запознае с Етичния план.	При провеждането на обученията практиките могат да се сблъскат с различни етични предизвикателства. Важно е да се вземат предвид съображения като пол, възраст, раса, сексуална ориентация, полова идентичност, религиозна идентичност и др.
Окончателен план за безопасност и защита на данните в областта на етиката	28 май 2022 г.	Етичния план следва да е съгласуван с всички партньори, които ще бъдат обвързани със спазването му.	Практикът може да използва за пример разработени вече Етични планове.

РАБОТЕН ПАКЕТ 2:

Разработване и пилотиране на материали за обучение

Период на изпълнение: март 2022 г. – декември 2022 г.

Дейност 2.1. Разработване на анотиран работен план

Действие	Период на изпълнение	Цели	Съвет за практика
Проект на анотиран работен план	април – 15 май 2022 г.	Анотираният работен план цели да ръководи специалистите по човешки ресурси относно това какви мерки могат да предприемат те, ако искат да агресират темата за домашното насилие на работното си място.	Наименованието на документ с подобни цели е по избор на практика. Препоръчително е съдържанието на подобен документ да включва минимум: налични процедури за сигнализиране при случаи на домашно насилие, задълженията на специалистите по човешки ресурси при идентифициране на случаи на насилие, идеи за включване на борбата срещу насилието като част от вътрешната политика на работното звено. ⁵
Окончателен вариант на анотирания работен план	15 – 28 май 2022 г.	Съгласуване на документа с всички партньори.	Документът следва да се съгласува с всички партньори, особено с този, който ще е отговорен за разпространението му сред специалистите по човешки ресурси.

⁵ Вж. Анотиран работен план

Деятност 2.2. Разработване на материали за обучение и методологически указания			
Действие	Период на изпълнение	Цели	Съвет за практика
Проект на материалите за обучение	15 октомври 2022 г.	Обучителните материали са основния ресурс за обучение на специалистите по човешки ресурси.	Преди да започне същинската работа по писането на материалите за обучение, е добре практиците да съгласуват тяхното съдържание, основни елементи и обем.
Проект на методологически насоки	15 октомври 2022 г.	Методологическите насоки са основен ресурс за практиците, които ще организират и/или водят обучението.	Преди да започне същинската работа по писане на Методологическите насоки, е добре практиците да съгласуват тяхното съдържание, основни елементи и обем.
Работна версия материалите за обучение	31 октомври 2022 г.	Работната версия на материалите за обучение ще бъде тествана на пилотното обучение.	Ако в съдържанието на материалите има елементи, които представляват несигурност за практика, е препоръчително те да бъдат специално адресирани по време на пилотното обучение.
Работна версия на методологическите насоки	31 октомври 2022 г.	Работна версия на методологическите насоки ще бъде тествана на пилотното обучение	Ако в съдържанието на насоките има елементи, които представляват несигурност за практика, е препоръчително те да бъдат специално адресирани по време на пилотното обучение.
Окончателна версия на материалите за обучение	15 ноември 2022 г.	В окончателната версия на материалите за обучение следва да се отрази обратната връзка от пилотното обучение.	Добре е окончателната версия на обучителните материали да се прочете от всички партньори преди финализиране. Препоръчително е обучителният материал да включва минимум следните елементи: социокултурен контекст на домашното насилие; медицински, психологически и социални показатели на домашното насилие; правна рамка на домашното насилие; междуинституционална подкрепа и насочване на жертви на домашно насилие. ⁶
Окончателна версия на методологическите насоки	15 ноември 2022 г.	В окончателната версия на методологическите насоки следва да се отрази обратната връзка от пилотното обучение.	Добре е окончателната версия на методологическите насоки да се прочете от всички практики преди финализиране. Препоръчително е методологическите насоки да включват минимум следните елементи: описание на ролята на учителите; примерни дейности; съвети за комуникация, етични съображения. ⁷
Отпечатване на материали за обучение, които да се използват при обучението на целевите групи	1 – 31 декември 2022 г.	Целта е материалите да бъдат готови своевременно и преди първото обучение.	Отпечатването на материали не е задължително.

⁶ Виж: Бойчева, Балабанова, Видева, Буриева, [Разпознаване и насочване на жертви на домашно насилие. Наръчник за обучение на специалистите по човешки ресурси към публичната администрация, Център за изследване на демокрацията, 2022.](#)

⁷ Виж: Кунева, Буриева, Видева, Балабанова, Бойчева, [Разпознаване и насочване на жертви на домашно насилие. Методологически насоки за обучение на специалистите по човешки ресурси към публичната администрация, Център за изследване на демокрацията, 2022.](#)

Деятност 2.3. Пилотиране на материали за обучение и създаване на видеоклипове с лекции			
Деятствие	Период на изпълнение	Цел	Съвет за практика
Избор на място и покана за участие в пилотно обучение	1 - 30 октомври 2022 г.	<p>Първа стъпка от планирането на пилотното обучение.</p> <p>Елементите на пилотното обучение следва да са същите, като тези на предстоящите обучения.</p>	<p>За целодневни обучения е препоръчително практикът да избере удобно помещение, за предпочитане във формат класна стая с маси и столове, което улеснява безпроблемното преминаване към практическите елементи на обучението. Освен това помещението трябва да е оборудвано с необходимите технически средства.</p> <p>Трябва да се планират добре и прекъсванията за обяд и кафе, включително кой ще поеме разходите за тях.</p> <p>Препоръчително е да се изпрати покана за участие поне две седмици преди датата на пилотното обучение. Поканата следва да съдържа информация относно мястото и датата на обучението, неговата цел и програмата.</p> <p>Трябва да избере подходящ срок за потвърждение на участието, така че да има време да се поканят резервни участници.</p>
Провеждане на пилотното обучение	1 - 10 ноември 2022 г.	Пилотното обучение следва да тества обучителните материали и методологическите насоки.	<p>В началото на обучението, следва да се обясни достатъчно ясно неговата цел.</p> <p>Участниците следва постоянно да се насърчават да предоставят обратна връзка.</p>
Видеоклипове с лекции	1 - 10 ноември 2022 г.	Видеоклипове за публично разпространение на знания по темата за превенция на домашното насилие и насочване и подкрепа на жертвите	<p>Добре е във видеоклиповете да участват специалисти, които се чувстват комфортно да говорят пред камера.</p> <p>Колкото по-креативно съдържание имат видеоклиповете, толкова по-лесно би се ангажирала аудиторията с темата.</p>
Преглед на резултатите и обратната връзка от пилотното обучение	10 - 15 ноември 2022 г.	Отразяване на резултатите от обратната връзка в обучителните материали и методологическите насоки.	<p>Не е задължително за всички разпознати проблеми от участниците да се избере предложеното от тях решение. Практикът може да ги реши по друг начин.</p> <p>Добре е, ако не знае как да адресира несъвършенствата в обучението, да се допита до консултативния съвет.</p>

РАБОТЕН ПАКЕТ 3:

Обучение на специалисти по човешки ресурси в държавната администрация

Период на изпълнение: януари 2023 г. – февруари 2024 г.

Дейност 3.1. Обучение на обучители

Действие	Период на изпълнение	Цел	Съвет за практика
Набиране на участници за обучение на обучители	ноември – декември 2022 г.	Осигуряване на 60 участници.	Поканата към участниците трябва да включва подробно описание на целите на събитието и най-вече, че става въпрос за обучение за обучители. Добре е покани да се отправят към хора, които са ангажирани с темата и/или имат опит с провеждането на обученията. Важно е в поканата подробно да е описана програмата на събитието. Препоръчително да се предупреди своевременно за невъзможност за посещение.
Провеждане на 3 двудневни обучения на обучители	декември 2022 г. – февруари 2023 г.	Обучени обучители	Виж Глава 4; За максимална ефективност, може да се разработи Методология за оценка на обученията. ⁸

Дейност 3.2. Обучение на мултипликатори

Действие	Период на изпълнение	Цели	Съвет за практика
Набиране на участници за обучение на мултипликатори	април – май 2023 г.	Осигуряване на 300 участници	Поканата към участниците трябва да включва подробно описание на целите на събитието. Важно е в поканата подробно да е описана програмата на събитието. Препоръчително да се предупреди своевременно за невъзможност за посещение.
Провеждане на 12 сесии с продължителност ден и половина	юни – декември 2023 г.	Обучени мултипликатори	Виж глава 4; За максимална ефективност, може да се разработи Методология за оценка на обученията. ⁹

Дейност 3.3. Цифровизация на обученията и възможностите за асинхронно обучение

Действие	Период на изпълнение	Цели	Съвет за практика
Създаване на цифрова база данни за обучение в платформата на ИПА	декември 2023 г. – февруари 2024 г.	Разработена и достъпна за самообучение електронна база данни с материали.	

⁸ Тодорова, Р. *Методология за оценка*, Център за изследване на демокрацията, 2022.

⁹ Тодорова, Р. *Методология за оценка*, Център за изследване на демокрацията, 2022.

РАБОТЕН ПАКЕТ 4:

Разпространение, популяризиране на дейностите и постигане на максимално въздействие

Период на изпълнение: март 2022 г. – февруари 2024 г.

Дейност 4.1. Разработване на план за разпространение и комуникация

Действие	Период на изпълнение	Цел	Съвет за практика
Проект на плана за комуникация и разпространение на информация	април – 15 май 2022 г.	Първи проект, съдържащ подробно планиране на дейностите по разпространение и комуникация (вкл. план за социалните медии), представен за вътрешно обсъждане.	За целите на устойчивостта и дълготрайния ефект от проекта е препоръчително да бъде изготвен подробен план за комуникация. Подходът на практика трябва да вземе предвид: нуждите на целевата група, целите на кампанията, обучителното съдържание, Етичния план, провеждането на обученията и евентуални бъдещи партньорства.
Окончателен вариант на плана за комуникация и разпространение на информация	юни 2022 г.	Получени и отразени отзиви и коментари	Възможно е да има изключения за някои партньори, ако дейности от комуникационния план не съвпадат с комуникационната им стратегия.
Преразглеждане и актуализиране на плана за комуникация и разпространение на информация	януари 2023 г. – февруари 2024 г.	Актуализирани планове, крайни срокове и очаквания, съобразени с развитието на проекта	Възможно е обществената ситуация в страната да се промени и това да се отрази на интереса към темата. Затова планът за комуникация следва винаги да е отворен за промяна.

Дейност 4.2. Планиране и провеждане на онлайн кампания

Действие	Период на изпълнение	Цел	Съвет за практика
Разработване на план за социалните медии	май 2022 г.	Планирани публикации в социалните медии, подробно описани в план.	Практикът трябва да проучи предварително кои са социалните платформи, които целевата му група използва най-често, и да наблегне на тях.
Непрекъснато присъствие в онлайн каналите на партньорите	март 2022 г. – февруари 2024 г.	Информирание на обществеността за резултатите и дейностите по проекта	Практикът трябва редовно да следи обществените дискусии по въпросите за домашното насилие и стратегически да съобразява комуникационните дейности по проекта с по-широките усилия за борба срещу домашното насилие.

Деятност 4.3. Увеличаване на въздействието чрез разпространение на печатни материали

Деятствие	Период на изпълнение	Цел	Съвет за практика
Дизайн на плакати	януари 2023 г.	5 дизайна на плакати	Практикът следва да вземе предвид съдържанието на съобщенията и дизайна, за да гарантира, че плакатите ще останат актуални с течение на времето.
Дизайн на листовки	януари 2023 г.	1 дизайн на листовка (флаер)	Практикът следва да вземе предвид съдържанието на съобщенията и дизайна, за да гарантира, че листовките ще са актуални във времето
Отпечатване на плакати и листовки	февруари 2023 г.	Отпечатване на 2000 плаката и листовки	Използване на екологично чисти материали и практики за печат.
Разпространение на отпечатаните плакати и листовки	март 2023 г.	Разпространение на посланията и знанията по проекта сред целевата група от специалисти по човешки ресурси	Материалите трябва да се разпространяват на места, посещавани от специалисти по човешки ресурси. Препоръчително е партньорство с различни работодателски организации.

Деятност 4.4. Организиране и провеждане на 3 събития за разпространение на информация

Деятствие	Период на изпълнение	Цел	Съвет за практика
Обсъждане и планиране на концепции за събития за разпространение на информация	май 2022 г.	Планиране на събития за разпространение на информация	Добре е да се идентифицират целите за всяко едно от събитията. Препоръчително е да се поставят реалистични срокове за планирането им – най-малко два месеца преди датата на събитието.
Събитие за разпространение на информация 1 – разпространение сред целевата група	В зависимост от изпълнението на останалите дейности	Информираност на специалистите по човешки ресурси за резултатите от проекта	Трябва да се идентифицират и поканят ключови заинтересовани страни, в т.ч. и специалисти по човешки ресурси, политици, журналисти и др.
Събитие за разпространение на информация 2 – разпространение сред заинтересованите страни	В зависимост от изпълнението на останалите дейности	Информираност на специалистите за резултатите от проекта	Програмата трябва да е ангажираща, а не тип доклад и изброяване на извършените дейности.
Заклучителна конференция по проекта	януари – февруари 2024 г.	Информираност на научната общност и практиците за резултатите от проекта	Трябва да се поканят компетентни експерти, които могат да предоставят ценни идеи и опит по въпросите на домашното насилие на работното място, включително изследователи, застъпници, юристи и професионалисти в областта на човешките ресурси. Важен е балансът на гледните точки, за да се улесни цялостното разбиране на проблема.

Обучителната програма SHE

В рамките на две години (март 2022 г. – март 2024 г.), партньорските организации създадоха изчерпателна обучителна програма и успяха да обучат над 360 специалисти от публичната администрация в България. Обучителната програма се проведе на три отделни етапа: пилотно обучение, обучение за обучителни и обучение за мултипликатори.

Обучителни материали

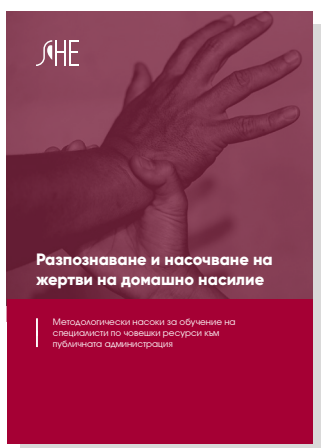
Преди началото на обученията, бяха изготвени предварително планирани обучителни материали, които да бъдат разпространени по време на обученията с цел цялостна подготовка на участниците.

Комплектът обучителни материали се състои от:

Наръчник за обучение на специалисти в сферата на човешките ресурси в публичната администрация¹⁰

Наръчникът представя както теоретична информация за домашното насилие, така и практически насоки за комуникация с потенциални жертви, ресурси за получаване на помощ и препоръки за успешно разпознаване.

Методологически насоки за обучение на специалисти по човешки ресурси в публичната администрация¹¹

Насоките са предназначени да подпомогнат обучителите на SHE при провеждането на сесии за обучение на мултипликатори. Те очертават целите на обучението, резултатите и практически примери за дейности за подобряване на обучението.

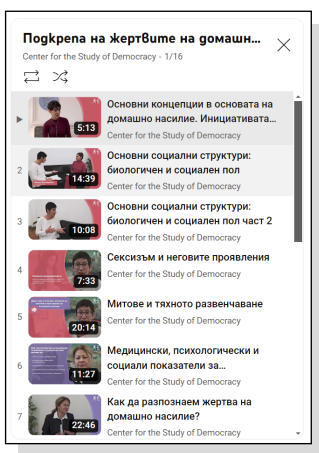
¹⁰ Бойчева, Балабанова, Видева, Буриева, Разпознаване и насочване на жертви на домашно насилие. Наръчник за обучение на специалистите по човешки ресурси към публичната администрация, Център за изследване на демокрацията, 2022.

¹¹ Кунева, Буриева, Видева, Балабанова, Бойчева, Разпознаване и насочване на жертви на домашно насилие. Методологически насоки за обучение на специалистите по човешки ресурси към публичната администрация, Център за изследване на демокрацията, 2022

Анотиран работен план за специалисти по човешки ресурси в публичната администрация¹²

Планът предоставя напътствия относно възможностите за включване на специалистите в борбата срещу домашното насилие, както и полезни ресурси и информация за контакт с институции и организации, предоставящи защита.

Видео лекции¹³

Видео лекциите имат за цел да разширят капацитета и познанията не само на специалистите по човешки ресурси, но и на широката аудитория как да разпознават, насочват и подкрепят жертви на домашно насилие.

Съвет за практика

При организирането на сесиите за обучение е важно да се разработи стратегия за разпространение на обучителните материали, за да се постигне оптимално ангажиране на участниците с обучителната програма.

Стратегическо планиране на времето. Вместо да се изпращат материалите за обучение предварително, препоръчително е да се спомене в поканата за обучение, че материалите ще бъдат раздадени по време на сесията. Този подход често предизвиква интереса на участниците и насърчава присъствието им.

Избягване на разсейването. Разпространяването на материали по време на самото обучение може да отклони вниманието на участниците от презентацията на лектора. За да се поддържа интереса на участниците, е препоръчително да не се раздават материали по време на сесията.

Достатъчна наличност на обучителни материали. За да се улесни споделянето на знания извън залата за обучение, практикуващите трябва да обмислят предоставянето на допълнителни материали за обучение. Това гарантира, че всеки участник ще има възможност да сподели ресурсите с колегите си на работното място, като по този начин се насърчава непрекъснатото обучение и развитие. Препоръчително е да се сподели и линк за достъп до електронен вариант на обучителните материали.

Стратегическо представяне. Представянето на материалите за обучение в началото на сесията, заедно с представянето на проекта е препоръчително. Препращането към тези материали по време на обучението също би затвърдило ключовите концепции, заложили в тях.

¹² Бойчева, Разпознаване и насочване на жертви на домашно насилие. Анотиран работен план за специалисти по човешките ресурси към публичната администрация, Център за изследване на демокрацията, 2022.

¹³ Видеолекциите са налични в YouTube канала на Центъра за изследване на демокрацията.

Опитът от трите обучителни етапа – пилотно обучение, обучение за обучителни и обучение за мултипликатори, ще бъде разгледан подробно в настоящата глава. Целта е да се покаже вътрешна гледна точка, която може да се окаже полезна за практиците, които се интересуват от организиране на обучения, подобни на тези, проведени в рамките на проекта SHE.

Пилотно обучение

Основната цел на пилотното обучение е да се тества какъв би бил ефектът от обучението сред определена група специалисти по човешки ресурси само веднъж и на едно-единствено място. Пилотното обучение позволи на екипа да установи евентуални недостатъци, които да бъдат коригирани преди провеждането на втория етап – обучението за обучители.

За пилотното обучение организаторите се подготвиха така, както биха се подготвили за обучението за обучители, с изключение на това, че обучителните материали бяха изпратени предварително, за да имат възможност участниците своевременно да дадат обратна връзка. Към този момент обучителните материали все още не бяха публикувани, за да има възможност да бъдат коригирани, в случай, че участниците в пилотното обучение забележат недостатъци. Така бяха установени и няколко несъвършенства по отношение на графика на тематичните модули, които впоследствие бяха отстранени.

По време на пилотното обучение организаторите се сблъскаха с предизвикателства при модерирването на дискусиите, натоварени с многобройни въпроси и споделяне на лични впечатления и опит от страна на участниците. На фона на тези предизвикателства, бяха получени множество положителни отзиви от участниците в обучението, което вдъхна увереност при навлизането в следващия етап от обучението.

Въз основа на тази първа възможност за интервенция бяха направени промени в предстоящите обучителни дейности. Пилотното обучение имаше за цел да определи реакциите на участниците към темата, предварителните знания, способностите за възприемане и използване на информация във връзка с правните и психологическите аспекти на домашното насилие и готовността за използване на тези знания в ежедневната им работа. Пилотното обучение бе замислено и като инструмент за проверка на ефективността на ресурсите и материалите.

Основният въпрос, от който се ръководи оценката на пилотното обучение, бе: „Как може да се подобри програмата, за да се постигнат предварително определените цели по отношение на реакцията и обучението на участниците?“

Съвет за практика

По време на пилотното обучение практикуващите получават добра възможност за експериментиране. Въпреки това тези експерименти трябва да се придържат към предварително определен план. Препоръчително е практическите дейности, планирани за пилотното обучение, да варират, което би позволило на организаторите да оценят тяхната ефективност и да определят кои подходи дават оптимални резултати.

Обучение за обучители

Обученията за обучители имат за цел да обучат 60 специалисти по човешки ресурси в публичната администрация как да водят обучения, посветени на домашното насилие. От участниците се очакваше не само да повишат личните си знания и капацитет за насочване и подкрепа на жертвите на домашно насилие, но и да овладеят материала до ниво, което ще им позволи най-свой ред да обучават и техни колеги.

Програмата включваше общо пет съдържателни модула и един модул посветен на методологията за провеждане на обучения. Обученията бяха общо три, като всяко от тях се проведе в рамките на два последователни дни.¹⁴

Първата част на обученията беше насочена към запознаване на участниците с проекта SHE и представяне на лекторите и участниците. Участниците бяха разпределени по двойки и имаха на разположение три минути за разговор, след което трябваше да представят партньора си на цялата група. Освен това, за разчупване на леда беше предвидена кратка игра с помощта на карти Диксит. Картите бяха поставени с лицето нагоре, а участниците трябваше да изберат една от тях и да я свържат с разглежданата тема. И двете дейности дадоха положителен резултат и послужиха като ефективни ледоразбивачи, особено когато участниците не се познават помежду си.

След въвеждащата част се пристъпи по програмата по същество. Обучителните модули, свързани с темата за домашното насилие, бяха общо шест, както следва:

- **Концепции за насилието – домашното насилие и насилие, основано на пола. Определения, дефиниции и митове за насилието.**

Първият обучителен модул имаше за цел да предостави на участниците основни знания, свързани със социокултурния контекст, който позволява домашното насилие да съществува. Темата обръща внимание на формиране на възприятията за пол (биологичен и социален), феминизма, патриархата и връзката им със стереотипите, основани на пола, сексизма и насилието над жените.

Тази тема служи като катализатор за дискусии. Голяма част от успешното им провеждане зависи от модераторските умения на учителя, който трябва да направлява разговора, като се придържа към определения времеви интервал. Като се има предвид чувствителния характер на тази тема в обществото, присъствието на участници, които могат да изразят несъгласие или да нарушават дисциплината, може да представлява сериозен проблем.

Провеждането на дискусия, в която се споделят разнопосочни гледни точки без да се провали обучението зависи отново от уменията на модератора. От него се изисква умение за създаване на приобщаваща среда, която зачита различните гледни точки, като същевременно гарантира, че не се измества основният фокус на обучението.

- **Медицински, психологически и социални показатели за идентифициране на жертвите на домашно насилие.**

Вторият обучителен модул имаше за цел да подпомогне идентифицирането на симптомите и признаците на домашно насилие.

¹⁴ За повече информация виж: [Обучение за обучители – специалисти по човешки ресурси: Подкрепа за жертвите на домашно насилие.](#)

Тази тема бе може би най-подробната от цялата програма. Нейното разбиране и придобиването на умения по нея от участниците е най-полезно и необходимо при идентифициране на случай на домашно насилие. Затова и на тази тема бе отделено най-много време.

Стана ясно, че участниците проявяват силен интерес към психологическата рамка на домашното насилие, като бяха задаване разнообразни въпроси, често съсредоточени върху лични преживявания на техни познати или хипотетични сценарии. Макар че това демонстрираше тяхната ангажираност, самият обем на въпросите, които понякога се повтаряха, рискуваше да намали ефективността на обучението и да превърне дейността в забавление, а не в целенасочено обучение.

Освен това някои участници се шегуваха неуместно, затвърждавайки стереотипи и сексизъм, което помрачи обстановката на обучението и се превърна в предизвикателство за постигането на целите на проекта. Въпреки това уменията за модериране на учителя спомогнаха за бързо справяне с подобно поведение и за ограничаване на въздействието му върху сесията.

- **Правна рамка за подкрепа на жертвите на домашно насилие. Ресурси и механизми за оказване на помощ.**

Този сегмент от обучението предостави на участниците поглед върху законите, свързани с домашното насилие. В рамките на сесията беше разгледано както материалното право, като бяха разяснени особеностите на Закона за защита от домашно насилие и съответните раздели от Наказателния кодекс, така и процесуалното право, като бяха очертани начините за защита на жертвите и отговорностите на специалистите по човешки ресурси при съмнения за домашно насилие сред колегите им.

Ангажираността на участниците се фокусираше предимно около запитвания относно сценарии, включващи хипотетични ситуации. Предизвикателство се оказва затруднението на много от участниците да разграничат нюансите на различните правни процедури и целите на различните закони, което е разбираемо, когато става въпрос за участници без юридическо образование. В отговор на това учителят често намираше за необходимо да предложи кратки въведения за целите на закона и особеностите на съответните производства, преди да отговори на конкретните запитвания.

Освен това, разглеждането на конкретни въпроси, особено такива, породени от личните впечатления и опит на участниците, създаваше допълнителни трудности. За участниците често беше предизвикателство да разберат защо учителят не може да даде окончателни отговори на подобни въпроси без да разполага с цялата информация по съответния случай. В такива случаи се наложи учителят да разяснява защо не могат да бъдат предоставени точни отговори.

- **Междуйнституционална подкрепа и насочване на потенциални жертви към полиция, здравна помощ и социални услуги.**

Този сегмент се фокусира върху практическото приложение на теоретичните концепции и законодателството, разгледани в предходните модули, особено по отношение на нуждите на жертвите и реакцията на съответните институции и организации, отговорни за предоставянето на подкрепа и защита.

Воден от опитен експерт, активно ангажиран в тази област, този модул предложи поглед от първа ръка върху работата на институциите, предоставяйки на участниците безценни знания „от кухнята“.

Споделеното от учителя не само събуди интереса на участниците, но и спомогна за по-дълбокото разбиране на оперативната динамика в институциите. Като се има предвид, че много от участниците бяха с опит в публичната администрация, този практически подход се оказа изключително полезен. Той улесни колективното идентифициране на институционалните предизвикателства, които могат да затруднят или възпрепятстват достъпа на жертвите до помощ, като даде възможност на участниците да разработят стратегии за съвместни решения.

- **Съображения при случаи на домашно насилие срещу деца.**

Този обучителен модул се фокусира върху изучаването на различните прояви на домашно насилие над деца, като бяха разгледани основните фактори, последиците и възможностите за помощ и подкрепа.

Макар че обучението не беше съсредоточено конкретно върху децата, разглеждането на въпроси, свързани с тяхното благосъстояние, беше задължително, поради връзката им с домашното насилие. Включването на този модул ефективно подчерта важността на разпознаването и решаването на проблемите, свързани с децата, в по-широкия контекст на домашното насилие. Включването на тази тема осигури постоянен фокус по време на обучението, като предотврати отклоняването на вниманието към въпроси, свързани с децата, по време на другите обучителни модули.

- **Запознаване с Методологическите насоки за обучение във формат „обучение на мултипликатори“ на специалисти в сферата на човешките ресурси в публичната администрация. Техники за обучение на мултипликатори.**

Този модул, с продължителност приблизително 90 минути, беше посветен на възможността на специалистите по човешки ресурси да се превърнат в обучители за следващия етап на програмата – обучението за мултипликатори. Централно място в тази сесия заемаше обширното представяне на методологически насоки, служещи като основен инструмент за снабдяване на участниците с необходимите умения за ролята им на обучители.

Основната цел беше да се запознаят бъдещите обучители с методологическите насоки и да се разясни тяхното приложение за улесняване на ефективното провеждане на обучителните сесии. В допълнение към теоретичните аспекти беше включено практическо упражнение, което изискваше от участниците да представят избрана подтема по предпочитан от тях начин пред своите колеги. Този интерактивен компонент даде възможност на бъдещите обучители да приложат на практика новопридобитите си знания и да усъвършенстват уменията си за преподаване.

Съвет за практика

В случай, че програмата за обучение е разделена в две фази, подобно на проекта SHE, при което се провеждат обучителни сесии както за обучители, така и за мултипликатори, силно се препоръчва сесиите за обучители да бъдат водени от специалисти, добре запознати с темата. В идеалния случай тези специалисти трябва да са активно ангажирани в области, свързани с темите, разглеждани в обучението. Ако практикуващите не са сигурни в избора на такива специалисти, те могат да се обърнат към неправителствени организации, специализирани по въпросите на домашното насилие, които могат да препоръчат квалифицирани представители или експерти, с които си сътрудничат.

Освен това, когато се очертават модулите на обучението, всеки отделен модул трябва да бъде ясно поставен в контекста на домашното насилие. Наложително е да се обясни защо тези модули са неразделна част от програмата за обучение, преди да се навлезе в тяхното съществено съдържание.

Що се отнася до последния компонент на програмата за обучение, който се фокусира върху подготовката на участниците за превръщането им в бъдещи обучители, от решаващо значение е да се изгради ясна представа за тяхната роля. Участниците трябва да бъдат уверени, че от тях няма да се очаква да се представят като експерти с дългогодишен опит в областта на обучението. Вместо това те трябва да бъдат насърчени да използват наръчника като източник на информация и да организират практически дейности и дискусии, с които да повишат ефективността на своето обучение. Тази нагласа дава възможност на участниците да се включат уверено в новата си роля.

На последно място, организаторите трябва да предоставят постоянна подкрепа на обучителите, като подчертават, че те не са сами в организирането на обученията. Организаторите трябва да поемат ангажимент, че ще бъдат на разположение за оказване на помощ по време на следващите сесии за обучение на мултипликатори, като насърчават чувството за солидарност сред обучителите.

Обучение за мултипликатори

Обученията за мултипликатори имаха за цел обучените обучители да проведат обучение на общо 300 специалисти по човешки ресурси в публичната администрация как да идентифицират и насочват жертви на домашно насилие на работното си място и как да съдействат за изглаждане на култура на противопоставяне на домашното насилие на работното място.

В рамките на проекта бяха проведени общо 15 еднодневни обучения.¹⁵ Всяко от тях, подобно на обучението за обучители, започна с представяне на инициативата SHE, последвано от разбиране на леда, като тези части бяха по-кратки с оглед на малкото време, с което разполагаха участниците. Различните обучения използваха различен подход за разбиране на леда, тъй като бяха водени от различни обучители. Сред използваните методи бяха методът на самостоятелно представяне, методът на представяне на „човека до теб“, както и методът на представяне чрез описване на отношението на участника към темата за домашното насилие.

За разлика от сесиите за обучители, тематичните модули в обученията за мултипликатори бяха опростени, като беше изключен модулът, свързан с децата, и представянето на Методологическите насоки. Като се има предвид разнообразната аудитория от мултипликатори с различна степен на интерес и скептицизъм, управлението на различните гледни точки представляваше предизвикателство. Въпреки това обучените лектори ефективно се ориентираха, за което спомогна и подкрепата на

¹⁵ За повече информация виж: Обучение за мултипликатори – специалисти по човешки ресурси: Подкрепа за жертвите на домашно насилие.

т.нар. „ключови участници“ – експерти от сесиите за обучители и от организациите, изпълняващи проекта.

Обученията за мултипликатори бяха разделени на четири модула, както следва:

- **Концепции за насилието – домашното насилие и насилие, основано на пола. Определения, дефиниции и митове за насилието.**

По време на първия модул, посветен на социокултурния контекст на насилието, основано на пола, се появиха някои културни и морални заблуди по отношение на феминизма и Истанбулската конвенция, което подчерта значението на експертните насоки за изясняване на нюансираните понятия. Например, един от участниците оспори дефиницията за насилие, основано на пола, от Истанбулската конвенция, като настояваше, че то е неправилно, въпреки че източниците сочеха обратното. Този случай беше показателен за ефекта от разпространението на дезинформация, свързана с Истанбулската конвенция, и необходимостта от експертна намеса, за да се предостави точна информация и да се разсеят погрешните схващания.

Въпреки тези предизвикателства, обучените модератори успяха да представят изчерпателни и достъпни презентации, с които насърчиха любопитството и ангажираността на участниците. В друг случай, по време на дискусиите за насилието, основано на пола, участниците изразиха скептицизъм към феминистките принципи, определяйки ги като насърчаващи неравенството между мъжете и жените. Експертите модератори успешно се справиха с тези опасения, като предоставиха ясни обяснения за истинските цели на феминизма и ролята му в застъпничеството за равенство между половете.

- **Медицински, психологически и социални показатели за идентифициране на жертвите на домашно насилие.**

Модулът за психологическата рамка отново се оказа особено привлекателен, въпреки че културните бариери и ограниченията във времето продължиха да бъдат предизвикателства. Например, един от участниците изрази културно вкоренено убеждение, че страхът на жената да бъде следена от съпруга си най-често е резултат от нейно собствено провинение. Това погрешно схващане даде възможност на лекторите да обърнат внимание на патриархалните нагласи и да подчертаят важността на разбирането на преживяванията на жертвите в техния културен контекст. Позоваването на допълнителна литература и особено на наръчника се оказа безценно при преодоляването на тези пречки.

- **Правна рамка за подкрепа на жертвите на домашно насилие. Ресурси и механизми за оказване на помощ.**

При модула, посветен на правната рамка, повишеният обществен интерес към проблемите на домашното насилие и последните законови изменения улесниха динамичните дискусии между участниците. Въпреки това погрешните схващания относно целите на закона и процедурите, предвидено в него, подчертаха необходимостта от разяснения и допълнително обучение. Например, участниците се затрудняваха да направят разлика между защитата чрез наказателно преследване на извършителя и заповедите за защита, издадени от съда. Лекторите използваха практически дейности и групови дискусии, за да разяснят правните процедури и да дадат възможност на участниците да се ориентират в процесуалните предизвикателства.

- **Междунституционална подкрепа и насочване на потенциални жертви към полиция, здравна помощ и социални услуги.**

Последният модул, посветен на отговорностите на институциите, предостави достатъчно възможности за практически дейности и интерактивни сесии с въпроси и отговори, което допринесе за задълбочаване на ангажираността и разбирането сред участниците. По време на обучението присъствието на експерти и ключови участници изигра решаваща роля за преодоляване на скептицизма, разсейване на погрешните схващания и насърчаване на динамична учебна среда.

Съвет за практика

Тъй като обученията за мултипликатори ще се водят от обучените обучители, силно се препоръчва практиците да възприемат подхода на SHE, като включват ключови участници – експерти, които преди това са водили обучения за мултипликатори – като наблюдатели във всяка сесия. Опитът на тези участници може да изиграе положителна роля за ефективното предоставяне на информация и за даването на изчерпателни отговори на въпросите на участниците, които надхвърлят експертния опит на обучителите. С присъствието на тези експерти обучителите могат да се чувстват по-уверени в ролята си, знаейки, че разполагат с допълнителни ресурси, на които да разчитат при необходимост.

Изключително важно е практиците да имат готовност за оказване на подкрепа на обучителите по време на целия процес на обучение. Някои обучители могат да изразяват резерви или да се притесняват да водят сесии по теми, по които не се смятат за експерти. В такива случаи организаторите трябва да изразяват увереност и да ги убедят, че от тях няма да се очаква да притежават същото ниво на познания като експертите. Вместо това обучителите трябва да бъдат насърчавани да се съсредоточат върху предлагането на интересни и информативни сесии, като при необходимост използват помощни ресурси.

Освен това е разумно обучителите да потърсят насоки и обратна връзка от експерти или от организаторите по време на подготвителния етап. Като се консултират предварително с компетентни лица, обучителите могат да гарантират точността и съгласуваността на своите презентации и програмни планове. Организирането на телефонен разговор или среща няколко седмици преди планираната дата на обучението дава възможност на обучителите да получат отговор на всички неясноти или въпроси, които може да имат, като по този начин се засилва чувството за готовност и увереност.

Освен това обучителите трябва активно да използват учебните материали като изчерпателни източници на информация. Тези материали предлагат подробни насоки по различните теми, обхванати от учебните сесии, и са ценен ресурс както за обучителите, така и за участниците. Насърчаването на обучителите да се позовават на тези материали засилва тяхната ефективност като обучители и повишава цялостното качество на обучението.

Оценка на обучителната програма и отзвук на проекта SHE

Проектът SHE включва специален работен пакет, насочен към оценка на програмата за обучение и нейната ефективност. Дейностите по оценка бяха извършени по предварително разработена методология, която е подробно описана в публикацията по проекта.

След приключването на проекта въз основа на тази методология беше изготвен доклад за оценка. Основен извод на доклада е, че програмата за обучение успешно е постигнала и дори е надхвърлила предварително определените цели, особено по отношение на ангажираността на участниците, тяхната увереност и цялостна удовлетвореност от различните аспекти на обучението.

Съвет за практика

За организаторите на такива обучения може да не е необходимо да направят подробна и задълбочена оценка на постигнатите резултати. Ако те нямат необходимия капацитет за това, но все пак желаят да оценят планираните задачи, привличането на независим експерт може да се окаже подходяща алтернатива.

Ако привличането на външен експерт не е възможно, организаторите могат да използват по-прости методи за оценка. Те могат да подготвят два идентични въпросника, които да разпространят преди и след обучението, като по този начин оценят промените в нивата на знания на участниците. Алтернативно, те могат да разпространят само един въпросник за оценка на обучението след неговото приключване. Тези методи дават възможност непосредствено да се оцени удовлетвореността на участниците и да се идентифицират областите, в които съществуват пропуски в знанията, без да е необходима сложна обработка на данните.

Практиците могат да използват за пример въпросниците по проекта SHE.

Истории на успеха

Вместо заключение настоящата глава предлага непосредствените впечатления и размисли на двама участници в обучението. И двамата бяха активни участници в обучението за обучители, които впоследствие проведеха няколко обучения за мултипликатори.

Включих се в обученията на обучители по проекта SHE поради две причини.

Първата е, че дългогодишната ми практика като лектор в Института по публична администрация е в обученията именно на експерти по човешки ресурси. Да се нагаражат знанията и уменията на тази професионална общност в администрацията за мен е от особено значение, още повече че опитът ми като сържавен служител е бил в тази сфера.

На второ място, случаите на насилие, особено върху уязвими лица (деца, жени, възрастни и др.), които са ставали известни чрез медиите, са предизвиквали у мен потрес, тревога и меко казано възмущение. В допълнение – винаги съм била особено чувствителна към въпросите на равнопоставеността и дискриминацията въз основа на пол или група характеристиката.

Още с входния тест, изследващ познанията ми в тази област, се оказа, че не познавам достатъчно нормативната уредба, регулираща проблема, имам откъслечна информация за институциите, към които тази уредба е адресирана и които имат задължения в тази връзка, както и за формите на домашно насилие и техните проявления.

Обучението на обучители по забележителен начин запълни тези празноти, като ми предостави широка гама от информация относно задълженията на институциите, към които да се насочват разпознати потенциални жертви на домашно насилие, уменията за тяхното навременно разпознаване, същността и характеристиките на насилието, стереотипите, които го обуславят, статистиката и информираността на обществото по проблема и пр.

Експертите от Центъра за изследване на демокрацията и Асоциация „Деметра“ проведоха обученията на много високо експертно и лекторско ниво, с предоставяне на богат практически опит, разнообразна и впечатляваща информация във всеки един от модулите. Разработените материали, ролеви игри и дискусии, допълваха на практика придобитите знания и тренираха уменията ни.

За да съм напълно откровена това обстоятелство ме накара да се съмнявам дали бих могла, въпреки богатия ми опит като лектор, да провеждам обученията на такова ниво и с такава убедителност и познаване в дълбочина на генезиса и проявленията на домашното насилие. Това, което ми даде кураж да приема да съм обучител на мултипликаторите е дълбокото ми убеждение, че тези познания и умения са несъмнено необходими на експертите по човешки ресурси в администрацията. Така че приех предизвикателството и бях обучител, едва ли най-голямата, но във всеки случай силно мотивирана и амбицирана да предам тези си нагласи на служителите от звената по човешки ресурси. Трябваше да се отбележи, че интерес проявиха не само те, но и юристи, ръководители, служители от социалната сфера, силовите ведомства и др. Мисля, че с всяко следващо обучение се чувствах малко по-уверена и като че ли успях да предам ангажираността си на участниците, да ги заинтригувам и привлека като съмишленици.

Групите бяха разнородни по състав, определено тематиката предизвикваше не само интерес, но и емоционални реакции, понякога твърде остри, които предизвикваха спонтанни дискусии, споделяне на личен опит и впечатления. Особено след разгорелите се обществени дебати, реакции и протести по повод на един такъв случай, в резултат на които набързо бяха приети дълго отлагани промени в законодателството, интересът към обученията се повиши и въпросите и дискусиите бяха още по-разгорещени. Задавах се въпроси, споделях се лични истории, имаше спорове и спонтанни разнородни реакции.

С всяко следващо обучение усещах, че разпространението на познанията по проблема с домашното насилие става мой проблем, приех го като кауза, с която си струва да се ангажирам. Във всички следващи обучения и срещи с експерти по управление на човешките ресурси успях да вмъкна и информацията по проблемите за разпознаване на евентуални жертви на домашно насилие в администрациите, опитвах се да предам вълнението и отношението си на курсистите, предоставях им материали, наръчници, информационни постери, които да ги насърчат да разпространят всичко това сред своите колеги.

Дотолкова бях впечатлена от всичко, което този проект ми даде като знания и емоции, че не преставам да ги споделям сред приятели и колеги. Не мисля, че съм изключение в това отношение, според мен по-голямата част от участниците си тръгнаха с богат багаж от информация, преживявания и познания, които вярвам са споделили със свои колеги и приятели.

Като резултат на всичко, което ми даде проектът като знания, умения и мотивация, станах член на Българската платформа на Европейското женско лоби. Принципите, ценностите и дейностите на тази организация включват нетърпимостта към всички форми на домашното насилие. Организиран се кампании, форуми и инициативи, целящи да повишат обществената непримиримост към това уродливо явление и приканват институциите към незабавни адекватни реакции и действия.

Надявам се също така всички материали от проекта да се включат като информационен ресурс в Информационната система за обученията на Института по публична администрация, като бъдат анонсирани и препоръчвани на курсистите.

И в заключение, въпреки че не съм достигнала нивото на експертите по проекта, съм готова и ще търся възможности да продължа да споделям всичко научено и натрупано като опит и знания.

**Олга Чернева, Мениджър обучение,
Институт по публична администрация**

Винаги съм възприемала домашното насилие като социален патоген, с който като човек, жена и майка не мога да се примиря. Аз съм социално отговорен човек, емоционално интелигентен и чувствителен към чуждата болка и страдание.

Като юрист считам насилието за престъпна и примитивна агресия, която вреди на живота, здравето и самоуважението на човека.

Винаги съм получавала нужната грижа, подкрепа и уважение от моите родители. След години, когато създадох собствено семейство, осъзнах колко е важно в него да има любов, споделяне, подкрепа, нежност и пълно разбиране за нуждите и желанията на останалите негови членове.

Никой не заслужава да бъде обект на насилие, а насилието в домашна среда от най-близките ти хора, с които жертвите имат общо домакинство, бюджет, деца, дом, приятелства и връзки, не дава много избор или изход от проявената агресия.

Възприела съм, че българското общество има висок праг на търпимост към насилието, проявено в семейна среда. По отношение на децата често то е аналогия на „строго възпитание“ и за „доброто на децата“. По отношение на жените е поради „вина“ за нещо направено недобре, защото жертвата е „лоша“ и следва да бъде наказана. Към възрастните или хората в неравностойно положение – поради това че са „тежест“ за близките си.

Като държавен служител считам, че следва да имам гражданска позиция и отношение към темата и възможността да се включа в проекта и обучението на мултипликатори ме увлече. Повлия ми отношението на обучавашите, които ме насърчиха да опитам да предам наученото, да го представя през моите очи, уши и чувства. Бях потресена от споделеното от участниците, част от които се оказаха обект на домашно насилие в детските си години или са присъствали на упражнено насилие от единия родител върху другия, или насилието върху тях е било от тежен партньор.

Обучението ме информира в детайли за правните възможности за защита от домашно насилие и насилие, основано на пола, даде ми инструменти за разпознаване на жертвите на домашно насилие, запозна ме с различните концепции за насилието, както и с възможната институционална подкрепа, която жертвите на домашно насилие и насилие, основано на пола, могат да получат. Разбрах какви са формите на насилие срещу жени. Разбрах, че по своята същност „домашното насилие“ не е рядкост, а части от неговото проявление не съм идентифицирала до сега като такова. Не само се информирах, но и се образовах по темата.

Убедена съм, че обществото не следва да проявява никаква търпимост към формите на насилие и да го оправдава с народопсихология, религия, социално положение, ниво на образование, финансови възможности и др.

Модул 2 „Медицински, психологически и социални показатели за идентифициране на жертвите на домашно насилие“ за мен беше двигателят, който накара съзнанието ми да заработи на друга степен на чувствителност, и осъзнах, че всъщност доста по-често (от колкото си мислех и имах усещането) съм била близо до хора обект на такова насилие.

Прецених, че искам да съм част от екипа, провеждащ обучения сред колегите ми – служители в звената по управление на човешките ресурси в държавната администрация. Мотивирах всеки един член от екипа, който ръководя в Министерството на икономиката и индустрията, да го премине. Сигурна бях, че това е полезно. Да разбиваме стереотипи, стари разбирания и архаични порядки в българското семейство, приемани за нормални или за проява на любов и споделеност.

Малко след преминаване на обучението дойде и случаят на момиче от Стара Загора, който докосна обществото ни, беше широко медийно отразен и се оказа, че има силен обществен, институционален и медиен отпор на насилниците. Темата на обучението стана още по-актуална, част от дългоочакваните законодателни промени ударно се приеха от Народното събрание и станаха факт – влязоха в сила. Групите нараснаха, интересът се увеличи, а колегите споделяха, обсъждаха, разказваха истории, облъскваха разбирания, всеки научи нещо и го отнесе на работното си място.

Предоставените информационни и учебни материали бяха изключително добре структурирани и визуализирани, филмите бяха разтърсващи. Но ние от това имаме нужда – да бъде заявено, показано публично и заклеймено домашното насилие, да бъдат онагледени последствията от него за директната жертва и за косвените жертви – децата.

Разказвах наученото и все още разказвам с примери и факти, споделени по време на моето обучение и на тези, проведени от мен.

Следвам в социалните платформи нашите прекрасни инициатори на обучението, хората които ежедневно се борят с домашното насилие и не се примиряват, възхищавам се на тези прекрасни жени и на тяхната всеотдайност. Благодарна съм, че ми беше предоставена тази възможност, че съм част от този проект. Чувствам се по-подготвена и по-готова да реагирам на случай на домашно насилие, да подкрепя и помогна, да защита при нужда, да изслушам, да посъветвам.

Добрата локация на мястото на провеждане на обученията, създадената защитена среда за споделяне, завладяващите лектори и техническата обезпеченост (включително осигурения обяд) дадоха своите резултати – сигурна съм, че няма участник, който да е останал безчувствен, незаинтересован или недокоснат от темата. Насърчаването за работа по групи за споделяне и за подкрепа беше полезно – участниците се отпуснаха и материалът стана достъпен за тях.

Наръчникът е на бюрото ми, не е прибран при материалите от други обучения и няма да бъде забравен. Получените постери раздадох и разлепих където беше възможно, включително в блока, в който живея. Стикер е залепен на лаптопа ми и винаги е с мен, да ми напомня и да информира – не се примирявайте с домашното насилие, изход има и може да бъде намерен за всеки.

Иванка Раичкова, Директор „Човешки ресурси и организационно развитие“, Министерство на икономиката и индустрията

ЦЕНТЪР ЗА
ИЗСЛЕДВАНЕ НА
ДЕМОКРАЦИЯТА

ИНСТИТУТ
ПО ПУБЛИЧНА
АДМИНИСТРАЦИЯ

Съфинансирано от
Европейския съюз